

ПОЛЕТНЕ ПЕДЕСЕТЕ У СРПСКОЈ АРХИТЕКТУРИ

Аутор: Дијана Милашиновић Марић

Издавач: Орион арт и Факултет техничких наука Косовска Митровица

Дизајн: Татјана Стратимировић

Превод на енглески: Сњежана Мијатовић

је осветљено време односи се на модерни капацитет архитектонске професије и он настаје у заланчаним облицима појединачних студија случаја, једнако архитеката колико и њихових грађевина, једнако заједно колико и одвојено. У тој основи лежи снажно визуелно изненађење које почиње корицама, а у наставку прераста у сасвим сингуларне, различите, трајекторије кроз време. Да овај преглед не би деловао као романтично сећање или поетска надградња текста који нам је понудила ауторка *Полетних педесетих у српској архитектури*, морам да нагласим да сâм текст нема поетске намере и да по својој форми изражавања не напушта одмереност и изbalансираност у аналитичко-синтетичком следу. Све што је историјски изнето, истражено и закључено на линији којом је ауторка градила структуру своје књиге показује пројектовану дистанцу и способност да се врло прецизним речником створи амбијент објективности. Основна одлика оваквог стила писања је да је вредносни суд (макар он био и лични осећај за поједине архитектонске теме) створен на јасним концепцијским основама и да је историографски оквир довољно чврст да може да у себи обједини и ту врсту коментара.

Кренимо од корица. Из личног искуства знам да није лако одлучити да ли и шта ставити на насловну страну. Имајући у виду да је реч о историографском тексту, још ми је било теже да претпоставим разлоге који стоје иза овакве одлуке, па сам почео, и пре отварања саме књиге, да пројектујем сопствени став, додуше из једног новобеоградског искуства. Нису ме напуштале идеје, једна по којој све то као и да се није догодило, и друга, да није реч о педесетим годинама прошлог века већ о нама, сада.

Поред јасне хронологије која прожима све странице ове књиге, два света модерности преплићу се пред нама у различитим облицима своје појавности, а то су уједно и два начина на које можемо посматрати полетне педесете у српској архитектури. Први је онај који потиче из свеобухватног друштвеног контекста, а он је у књизи дат толико сугестивно (опште и појединачно готово симултано), да чак и сасвим обични фактографски подаци у појединим констелацијама добијају нови смисао. Друга линија којом

Дакле, питање избора детаља надстрешнице у пасажу Безистан на корици књиге је питање и илустрације и документације оних околности које су и омогућиле настајање готово митолошке тезе о једном архитектонском тренутку. Сједињене у том општем преплету супротности до стања амбивалентности, на слици видимо, а кроз сам текст откривамо, читав свет значења која покаткад делују нестварно и за архитекте и за друштво на које је архитектура тих архитеката била усмерена. Безистан је настао као део ширег пројекта/плана реконструкције која је у свему одражавала околности/програм због којих је поменути полет и могао да постоји. Тако архитекта Владета Максимовић заједно са својим пројектима за надстрешницу и фонтану прераста у парадигму читаве једне идеје о реконструкцији света видљивој на много ширем плану од архитектонског, доводећи посредно у фокус све стилске, културне, политичке и професионалне елементе од важности за разумевање оног што је требало тек да дође. Посебно израженим смислом за ток кроз време ауторка

1

2

3

4

5

6

7

1. М. Јанковић, Стамбено пословни објекат, Француска 11, Београд, 1954.
2. М. Маринковић, Ђ. Грујићић, Љ. Драгић, Стамбено пословни објекат, угао бул Краља Александра и Ресавске, Београд, 1953.
3. Б. Миленковић, Ђ. Петровић, ОШ. Краљ Петар први, Космајска ул. Београд, 1956-57.
4. Р. Богојевић, Стамбено пословна зграда, Краљево, 1953-58.
5. М. Штерић, Зграда Енергопројект, Београд, 1956-60.
6. А. Бркић, Зграда Хемпро, Теразије 8, Београд, 1953-57.
7. Кандилис-Јосиф-Вудс, Социјално становање, Француска, 1957.

успева да дефинише позицију многобројних примера у књизи, поменутих и анализираних архитектонских остварења и стваралаца. И као што, свакако, није реч само о архитекти Максимовићу, а још мање само о једном брилијантно дизајнираном пасажу у центру престонице, тако није реч ни само о престоници ни о архитектури. Реч је осећају сигурности у концепту у којем време игра пресудну улогу, а начини његових реализација у свом варијетету само доказују да је оно што је било изабрано као важно, тако и третирано. Створен је амбијент у којем су архитектонске педесете видљиве као пасаж који је повезан са нечим новим, те да је оно што им је претходило чиста стилска модерност.

Књига је подељена у три дела, између увода и закључка налази се поглавље састављено од две целине које су прожете историјским подацима о појединачним архитектонским случајевима. Наиме, две су битне одреднице за Дијану Милашиновић Марић, када се говори о полетним педесетим у српској архитектури. Једна је она која се тиче генезе стања, док је друга стање у свој својој пуноћи. С обзиром на то да се ради о врло кратком временском опсегу (од само петнаест година), можемо се сложити са ауторком да је српска архитектура, заједно са својим актерима, доживела средином XX века замах изван реалних очекивања, те да се, заправо, ради о периоду од изразитог значаја за генерално разумевање архитектуре у Србији. То, умногоме, објашњава и данашње уважавање на које наилазе резултати Београдске школе архитектуре чије представнике сматрамо најјачим мотором који је архитектури о којој сада говоримо давао снагу. И поред изнетог става да се чак може говорити и о својеврсној самоизолацији професије од реалних друштвено-политичких утицаја, невероватним се чини, посебно из данашње перспективе, да је могуће остварити такав професионални ниво. Према ауторки, а делује да је у Србији увек такав случај, ради се о веома специфичном преплету личних и колективних судбина, појединачних и тимских домета. У њима су видљиви индивидуални интелектуални и образовни капацитет, архитектонски таленат, али и спремност и способност тако високо вредне концептуализације – надахнутост којом се превазилазе све дате и освојене околности. Попут приче о Безистану,

можемо пронаћи читав низ случајева од којих би готово сваки био сасвим довољан да исприча исти тај садржај из другог угла. За неке од њих су и саме биографије архитеката довољно илустративне (Богојевић, Брашован), негде су то саме зграде са сопственом непоновљивом историјом (Палата Србија, Нови Београд), некад су то рефлексије глобалних токова (Мацура, Јосиф) које дају праву слику о вредностима у нашем окружењу, али и нивоу опште културе. Најдиректније, реч је о генерацији која је као прва завршила своје архитектонско образовање после Другог светског рата у Србији, неки од њих савим случајно рођени исте 1922. год.: Алексеј Бркић, Богдан Богдановић, Михаило Митровић и Иван Антић.

Крила Корбизијеових авиона на којима је модерна узлетала постала су романтична ликовна сећања. Делује да је некада била довољна воља да се буде модеран, а да је данас потребно много више од тога.

др Владимир Миленковић